

Частина 1. Князі Коріятовичі

Про організаторів культурно-політичного життя Поділля другої половини XIV ст., князів Коріятовичів¹, маємо небагато історичних відомостей; причому деякі відомості суперечливі й запутані.

Батько цих Подільських князів Коріят^{II} – був братом Великого князя Литовського Ольгерда^{III} й держав Новгород (Новогрудок) Литовський^{IV}. Він, певне, був християнської православної віри й мав християнське ім'я Михаїл. У нього було чотири сина. Запально – руська літопись перераховує їх в такому порядку: Юрій, Александр, Константин і Федір. Оці сини Коріята й стали Подільськими князями.

[1.1.] Юрій Коріятович^V був, здається, старшим братом, бо його ім'я стоїть першим в літописнім списку й його діяльність торкається головним чином столиці Подільського князівства – Кам'янця^{IV}. В другій умові Казіміра^{VII} з литовськими князями, 1366 року^{VIII} згадується з польського боку, крім Юрія Наримунтовича Белзького, ще “другий Юрій та Александр”.

Юрій перший раз згадується в історичному документі 1349 р.^{IX}, в умові Литовських князів з Польським королем Казіміром. Деякі історики запевняють, що то були Князі Коріятовичі й гадають, що певне Юрій Коріятович володів якоюсь землею на Волині, або Червоній Русі, за які тоді йшла боротьба між Польським королем та Литовськими князями, і через те мусів увійти в якісь обов'язки щодо Польського короля.

Про діяльність на Поділлі Юрія Коріятовича мало що відомо. Ми маємо тільки одну грамоту Юрія, видану ним разом з братом Олександром місту Кам'янцю 1374 р.

Грамота князей Юрія и Александра Коріятовичей місту Кам'янцю. 7 січня 1374 р.

Князь Юрій Коріятович разом зі своїм братом Александром дає ґрунти й права міщанам міста Кам'янця.

Грамота була написана на руській мові, але ні подлинної грамоти, ні руського текста її не збереглося, а тільки польський переклад пізнішого часу. Що грамота була на руській мові, найраніша офіціальна вказівка відноситься до 1564 р. і в книзі люстрації Теревовельського замку значиться такий запис 1564 р.: “Rayce i mieszczanie Kamienieccy prawa Maydeburskiego...ukazali list stary Ruski Iurego Kmietowicza (очевидно помилка, – замість: Koriatowicza) kniazia Podolskiego i brata iego kniazia Alexandra na zasadzenie miasta KamieniECKIEGO tysiącznego trzechsetnego siedmdziesiątego czwartego, dobry list stary quatenus in usu”¹.

Грамота ця в польськiм перекладі видана в таких виданнях:

1) Матеріали до історії суспільно – політичних і економічних відносин західної України. Зібрав і видав Михайло Грушевський. Частина I. У Львові 1906 (Передрук з тт. LXIII, LIV и LXIX Записок Наукового Тов(ариства) ім. Шевченка), док. №II, ст. 2–3. Текст виданий по випісі “з ревізії прав 1564 р.” – Литовська Метрика Москво(ського) арх(іва) міністерства Справедливості^x, IV. В. кн.17, с. 44. По тій випісі грамота не повна: нема початку и кінця. Грушевський зазначає дату грамоти: 7 січня, треба “лютий” розуміти, як “січень”.

¹ Книга Київ(ського) Центр(ального) Архіву №4562, fol 690; Молчановський, 206 (Тут і далі такий варіант посилання Ю. Сіцінський робить на працю: Молчановский Н. Очерк известий о Подольской земле до 1434 г. (Преимущественно по летописям). – К., 1887. – *упорядн.*).

2) Podole, Wolyń, Ukraina – obrazy miejsc i czasów”, przez Alexandra Przezdzieckiego”. Tom pierwszy, Wilno, 1841 р., ст. 140–143. Грамота надрукована по двом редакціям: по виписі 1564 р. в підтвердженню короля Станіслава Августа 1780 р. і по виписі з якихось “книг Коріятовичів”, що зберігалася колись в Кам’янецькiм магістраті. В тій останній редакції грамота має початок, з зазначенням імені князя й кінець з показанням свідків. Передруковано в книжці Сементовського: “Каменець – Подольскій” ст. 41–42.

3) “Очерк известій о Подольской земле до 1434 года”. Н. Молчановського, ст. 206–209. Тут надрукована сводка грамоти по виписі 1564 р. з Коронної Метрики и копії, що збереглася в Кам’янецькiм магістраті.

4) “Каменецкiй Свято – Троицкiй первокласный монастырь” Д. Синицького, Каменец – Под(ольскій), 1868, ст. 54–56. Тут надрукована грамота по копії, завіреній президентом Кам’янця Аслановичем, але не зазначено де та копія збереглася. В тій копії є якісь нісенітниці: грамота дається якомусь місту Саткам.

Треба визначити, що такий текст грамоти 1374 р. внесено в двох королевських грамотах: Августа III – 1735 р., 17/VI и Станіслава Августа 1765 р., 29/V. Ці грамоти на пергаміні, зберігаються в Кам’янецькому Іст(орико) – Арх(еологічному) музеї. Дата грамоти в різних виданнях зазначена різна: 7 ноября, 7 листопада, 7 лютого. Цю різницю дат проф(есор) Грушевський спростовує так: 7 січня, в день Св(ятого) Іоанна Хрестителя.

З виданих текстів виявляється дві редакції польського перекладу грамоти 1374 (р.): одна редакція давніша, видана повністю 1564 р., и друга пізніша, по виписях XVIII (ст.)².

Поміщаємо тут польський переклад по більш правильній виписці, виданій проф(есором) М. Грушевським.

Грамота 1374 р. по виписі з коронної Метрики 1564 р. з доповненням по Редакції Кам'янецькій кінця XVIII в.³

“Stanislaus Augustus, Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithvaniae, Russiae, Mazoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae et Czernigoviae. Significamus praesentibus literis Nostris, quorum interest, universis et singulis reperiri in archivio Metrices regni librum vulgo intitulum: fransumpta literarum Palatinatus Podoliae in conventu Regni generali anno 1564 Varsaviae celebrato per incolas ejusdem Palatinatus productarum, in eoque contineri sub die nona februarii, folio 44, privilegium a civibus Camenecensibus exhibitum tenoris sequentis:

[Камен(ецька) редакція]: W imie Ojca i Syna i Ducha Świętego Amen. Mi Kniаз Jorgiey Kuriatowicz Bożą miłością Kniаз y Hospodar Podolskiej ziemie, z bratem swoim Kniазem Alexandrem, czyniemy wiadomo swoim listem, y to będzie wiadomo każdemu]^{XI} kto na ten list wejzzy [Кам('янецька) ред(акція): ропатрзу], iz есму [Кам('янецька) ред(акція): зеśmy] przyzwali k sobie mieszczаны do Camienieczkiego miasta a daliśmy wolą na dwadzieścia lat [Кам('янецька) ред(акція): na 24 lata] a dwieście [Кам('янецька) ред(акція): 204] lanów dalismy ku miastu a między Muxą a Bagowiezą od Tarnawskiej drogi lasz od Korowi ziemie the asz do Dniestru daliśmy k miastu tam im łany wymierzy [Кам('янецька) ред(акція): niemierząc], y daliśmy rzeki brzeg

² Пізніша редакція не зовсім певна; тут є деякі зміни на користь міста. Так, зпочатку замість тексту 1-ої редакції: ze my przyszwaly k szobie mieczani do Camienieczkiego miasta, в 2-ій редакції якась нісенітниця: ze my przyvalili k sobie miasto Satki do Kamiensa Miasta; в 1-ій ред(акції) dalismy Vol na 20 lata, в 2-й: на 24 lata; в 1-й ред(акції): dalismy lanow 200, а в 2-й – 204; в 1-й ред(акції): dalismy wimierzicz, в 2 – й ред(акції) nie mierzac; в 1-й ред(акції) do xiezich niw, в 2-й ред(акції) do kniezech win; в 1-й ред(акції) miessiac lutego, в 2-й ред(акції) miesi ca nowembra.

³ Молчановський, 207–209.

Nistru od ujścia Muxe aż do ujścia Bakowice. A jeszcze krom tego daliśmy k miastu pastwy wygon od miejskiej krynice do Muxe a Muxą dołem do xiężich nizo [niw? Кам(’янецька) ред(акція): win]. A kiedy wołą wysiedzą mieszczanie, maja dawać od lanów po dwadzieścia groszy szerokich płatu. A sądzic się im przed swem prawem, przed swemi rajcami, a wojewodzie nie treba sie w to wstepowac nic. Jesli będzie który bojarrin albo służebnik niazi^{XII} albo ziemianin uczyni krózą winę w mieście, y z tej winy dostoiem będzie śmierci mieszczanow niekarząc go w książece karanie na zamek, niechajże sam kniaz karze swoje ludze. Jeśli będzie kniaz zemianin albo dworzanin miec będą sąd z mieszczaninem, tedy sądzić wojewodze z wojtem, i będzeli winował kniaz dworzanin albo ziemianin, niechajże wojewoda bierze winę na kniazic ludziach, a jeśli będzie mieszczanin winował, tedy wojt winę wezmie. A cokolwiek win będzie wszistkich, przyidzie wojtowi trzecia część winy, a dwie części winy to kniaz daie ku miastu na pomoc. A jatki sukenne i kramne i szewcze i chlebne, rzeźnicze i łasnią to kniaz odpuscił k miastu, co przyidzie kolwiek pieniędzy z tego, to miastu należeć ma. Mieszczanom mocnić miasto dla siebie; jesli by mieszczanie nie chcieli budować miasta temi pieniędzmi, tedy te pieniądze od mieszczan zaś mają byc dane kniazowi w skarb. A cokolwiek się stanie po grzechu, czego Boze niedai, aż który czlowiek Bozym przepuszczeniem umrze i z domem wszystek i z żoną, wojtowi i mieszczanom dzierzec ten dom rok i sześć niedziel a nic z tego domu nie ruszać aż się najdzie przyrodni jakis jego plemienia. Zaten rok i za sześć niedziel jesli się nie najdzie nikt jego pokolenia, tedy ten dom dać kniazui, to na jego woli będzie, kogo zechce, tego w ten dom posadzi. A wysiedziawszy wołą dwadzieścia [Кам(’янецька) ред(акція): 24] lat, mieszczanie mają dawać płat, a wójt i mieszczanie mają mnie kniazui sprzyjać i byc sprawedliwemi i wiernemi, a z wojewoda i boiary i z dworzany być z nami wespol przy złym i przy dobrym, i mają być pomocnicy i wczynkiem i słowem i przyjaźnią i mocą i radą bez wszelakiej chitrości. [Кам(’янецька)

ред(акція): A na to zapisaliśmy свои list i pieczęć zawiesili swego xięstwa. Swiatkowie na to Kamieniecki wojewoda Ostaphy Matwy Malentowic i z bratem swoim Siemionem, Hrinko Czer(wo?)nogrodzki wojewoda, Olesko Smotrycki wojewoda, Olesko Holodowic, Wasko Kobiak]. Pisan ten list na samku w Kamiencu 1374 od Bożeho Narodzenia miesiacza Lutego 7 dnia w dzien S. Jana Krzci-ciela [Кам(’янецька) ред(акція): A pisan list w zamku Kamieni-eckim roku 1374 po Bożim Narodzeniu miesiacza Nowembra siódmego dnia na Świętego Jana Krzci-ciela. Ręko Suprona Pisara Kniazieho]. Jacobus Chacziński consul Camenensis accepit literas superius scriptas. – Anod ejusmodi Priwilegium pront in praefato libro continetur, Nos rescribi et parti requirenti authentice extradi permisimus. In quarum fidem siggilum Regni praesentis est appres-sum. Datum Varsaviae decimal octava mensis Novembris anno Do-mini millesimo septingentesimo octuagesimo, Regni vero Nostri decimo septimo. Antonius Okęcki E(piscopus) P(oznaneusis) S(up-remus) R(egni) Canc(ellarius)”.

Реставрируємо текст грамоти так, по – українськи:

“Во им’я Отця й Сина й Святого Духа, аминь^{XIII}”.

Ми, князь Юрий Коріятович, Божою милост’ю князь і господар Подольської землі, з братом своїм князем Олек-сандром, чинимо відомо своїм (цим)^{XIV} листом, і тоє (най) буде відомо кождому, хто на той лист гляне, що ми призвали до себе міщан до міста Кам’янця і далисьмо (їм) волю на 20 літ і 200 ланів дали до міста, між Мукшою^{XV} й Баговицею^{XVI} від Тарнавської дороги, ліс Откоров⁴, землі ті, аж до Дністра далисьмо місту та їм лани виміряти, і дали ми берег ріки

⁴ Це місце в виданих текстах так читається: lasz od korowi, але треба читати: “ліс Откоров”, або “Откоровий”. Урочище, або ліс Откоров, Вікторів, Откоровий находився в XV ст. на границі земель сіл Боришківець і Кульчівець, коло заселення Кам’янецького руського війта Кирика, чи Киріака. Назву «Откорів ліс» здибаєм в акті 1512 р., де перераховуються ліси, в околицях Кам’янця, на які кам’янецькі міщане заявили свої права

Дністра від устя Мукши аж до устя Баговиці, і ще, крім того, далисьмо місту (для) пасовиська вигін од мійської криниці до Мукши, а Мукшою долом до Княжих нив. А коли волю виседять міщане, мають давати від ланів по 20 широких грошей⁵ плати. А судитися їм по своїм правам перед своїми райцями, а воєводі не треба в те втручатися. А як трапиться, (що) якийсь боярин, або служебник княжий, або землянин учинить якусь вину в місті і через ту вину достоїн буде сметри, то міщанам не карати його именем князя (на замок), нехай сам князь карає своїх людей. Коли буде княжий землянин, або дворянин мати суд з міщанином, тоді судити воєводі з війтом. Як буде винен княжий дворянин чи землянин, нехай воєвода бере вину (штраф) з княжих людей, а як буде винен міщанин, тоді війт най возьме вину. А скільки буде всіх вин, пійде войтові третя частина вин, а дві частини вин князь дає місту на поміч. А ятки суконні, крамні, шевські, хлібні, різничі и лазню князь віддає місту: скільки буде прибутку з того, те місту має належати, щоби міщанам зміцнити місто для себе. А як би міщане не захотіли підкріпляти (укріпляти – *упорядн.*) місто на ті гроші, тоді ті гроші від міщан мають бути віддані князеві в скарб. А як би сталося, на жаль, чого най Бог боронить, що якийсь чоловік, з Божого попущення, вмер зо всіма в домі і женою, тоді війтові і міщанам держати той дім рік і шість неділь і нічого з того дому не рухати, бо, може, знайдеться якась його рідня; а як за рік і шість

вільного в'їзда. В 1539 р. власник села Боришковець Андрей Бонк веде судові тяжби з містом за ліс Откорів або Окорів (Сецинській, Каменецкій уездъ, 110). І тепер існує ліс Віткорів на схід від Кам'янця між селами Оленівкою, Кульчівцями і Боришківцями (сучасні села з однойменними назвами Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл. – *упорядн.*). По давним розграніченням цей ліс Віткорів належав до ґрунтів села Боришковець (див план... в музею).

⁵ хієзич, кнієзич – княжих, або, може ксенжих, священицьких, попових нив.

неділь не знайдеться з його рідні (нікого – *упорядн.*), тоді той дім дати князеві, і тоді від волі його буде залежати – кого захоче, того й посадить в той дім. А міщани, висидівши волю 20 літ, мають давати плату. А вїйт і міщане мають мені, князеві, сприяти, бути справедливими и вірними, а з воєводою, боярами і дворянами мають бути разом, в одності при злих і добрих (обставинах) і мають бути помішниками й ділом й словом, і приязн'ю и міццю и порадою, без всякої хитрости.

Писаний той лист в замку, в Кам'янці, 1374 року від Божого народження місяця січня 7 – го дня, в день св. Іоанна Хрестителя. А на то, записалисьмо свій лист і печать привісили свого князівства. Свідки на то були: Кам'янецький воєвода Остафій Матвій Малентович з братом своїм Семеном, Гринко Червоногородський воєвода, Олеско Смотрицький воєвода, Олеско Голодович, Васко Кобяк. Рукою Супрона, княжого писаря. Яков Хочинський. Радца Кам'янецький, одержав вищезазначену грамоту”.

Грамота Юрія Коріятовича Кам'янцю показує, що кн(язі) Коріятовичі були не тільки верховними воєначальниками й захисниками зайнятої їми землі, але й упорядниками цієї країни.

Кн(язь) Юрій разом зі своїм братом Александром, як звичайно тоді робили для приваблення поселенців, дає міщанам землі 200 ланів, звільняє міщан на 20 років від всяких повинностей за даровану землю; дає їм право самоврядування – судитися перед своїм вїйтом й радниками, встановляє межі княжої и магістратської юрисдикції, віддає місту прибутки з торгових і промислових яток, за що міщане повинні були укріпляти місто; при кінці (в)становляє порядок розпорядження так зв(аним) вимороченим майном.

В даруванні місту Кам'янцю самоврядування в юридичних формах цього дарування історики бачать запозичення з німецького, т. зв. магдебурзького права, яке в ті часи запро-

ваджували польські королі в Червоній Русі. Але дійсне магдебурзьке право надано було Кам'янцю пізніше: в 1432 р. була видана Кам'янецькому войту грамота, що підтверджувала, німецьке чи магдебурське право⁶.

Оця грамота, якою місту Кам'янцю було дано землі між річками Мукшою і Баговицею, аж до Дністра, породила безконечні суперечки и судові процеси міста з сусідніми землевласниками, що захвачували мійські ґрунти. Справа ця почалася в XVI ст., велася на протязі XVI – XVII ст., потім відновилася після турецької окупації, тягнулася на протязі XVIII ст., і перейшла в Російські суди XIX століття, і остаточно не була закінчена до останніх довоєнних часів.

Так от тільки відома одна вищезазначена грамота князя Юрія Коріятовича.

Им'я цього князя згадується в грамоті, виданій братом його Олександром в 1375 р. Смотрицьким^{XVII} доминиканам; в тій грамоті сказано: “што ж былъ брать нашъ князь Юрій Коріятович приданъ млинь къ церкви къ Матци Божій у Смотричи, то и мы, князь Александро, подтврживаемъ того своїмъ листомъ” (про цю грамоту див. нище, коли буде мова про Олександра Коріятовича).

Певне тоді, коли Олександр К(оріятови)-ч видавав ту грамоту, Юрія К(оріятови)-ча вже не було в живих.

Юрій Коріятович напевне заселив і укріпив місто Кам'янець. Він певне збудував Кам'янецький замок: грамота 1374 р. видана була в Кам'янецькому замку. В цьому своїому замку він, з братом Олександром, збудував православну церкву Покрови Пресвятої Богородиці. Про цю замкову церкву говорить опись замка 1494 р., що вона була десь в середині старого (камінного) замку і в ній “кожну неділю

⁶ Молчановський, 213.

(воскресний день) відбувалася служба Божа по руському, або грецькому обряду”⁷.

Та церква існувала до 1672 року, а в цім році один православний кам’янецьчанин “шляхетний” Михайло Маскевич, регент (завідувач) бродської Кам’янецької канцелярії, заду-мав, за поміччю братства тої церкви, збудувати нову, камінну церкву замість існуючої тоді старої дерев’яної церкви. На цю перебудову церкви Маскевич одержав дозвіл від короля Ми-хайла^{XVIII}, який видав про це грамоту на пергаменті (перехо-вувалася в церкві Львівської митрополічної капитули)⁸. В тій грамоті говориться, що Кам’ян[ецька] замкова церква “була збудована блаженної пам’яті князями Александром и Юрієм Коріятовичами, дідичами й фундаторами міста Кам’янця, де в тамошньому замку, в тій же церкві, зпочива-ють їх останки”.

Що в кам’янецькому замку була дерев’яна Покровська церква, побудована кн(язями) Коріятовичами, і що в тій церкві поховані фундатори церкви, згадує Київ(ський) митр[ополит] Петро Могила^{XIX} в своїх “Записках”⁹. А Петро Могила міг знати коли, навіть бути в ньому, бо в 1621 р. він молодим юнаком (24 р.) приймав участь в бою під Хотин-ом^{XX}, [Брат...]^{XXI} Петра Могили Константин Могила син[...], що володів на Поділлю селом Устям^{XXII}, а сестра його Марія, що була замужем за Ст(аніславом) Потоцьким, довго жили в Каменці.

⁷ “Опись Подільських замків 1494 року” видано проф(есором) Гру-шевським (в) “Записках Наукового товариства ім. Шевченка” у Львові Т. VII, 1895 р. кн. 3-я.

⁸ Сводная Галицко – русская летопись съ 1600 по 1700 годъ, составиль А. С. Петрушевич, Львов, 1874., ст. 618; Літер(атурний) сборникъ изд(ан) Галицко – рускою мат(рицею) 1872 и 1873.

⁹ Архивъ Ю(го) – З(ападной) Росіи, ч. I, т. VII, ст.103.

Деякі польські письменники вказують, що кн(язь) Юрій і інші Коріятовичі були прихильні до католицтва і навіть були католиками: вказують на те, що Юрій дав Смотрицьким доминиканам млин; кажуть, що він збудував в Кам'янці костел Св. Петра и Павла¹⁰ і що Юрій и Ал(ександр) поховані в Смот(рицькому) дом(ініканському) костьолі. Але, як буде видно даліше, ці звістки зовсім не певні.

В місцевих архівних документах є ще певні вказівки, що кн(язь) Юрій К(оріятович) дав Кам'янецькій Воскресенській церкві на Руських Фільварках землю, коло міських ланів¹¹.

На початку ХІХ ст. (1805р.) настоятель Кам'янецького монастиря архімандрит Даниїл намагався через суд доказати, що Кам'янецькому монастиреві Юрій Коріятович дав землю, десь коло Руських Фільварків, в розбігу більш як 60 десят(ин) з 20-ма дворами крестьян; що таке надання кн(язь) Юрій підтвердив ніби привілеگیєю, даною Кам'янецькому магистрату, що та привілегія зберегалася в тім монастиреві в 1805 р., и що та земля, ще від часів Коріятовичів називалась “Черничим полем”. Але суд не визнав домагань настоятеля монастиря. Такої привілегії не було в монастирі. Певне арх(имандрит) Даниїл мав на увазі грамоту кн(язя) Юрія 1374 р. місту Кам'янцю. Але там нема нічого про надання землі яійсь церкві або монастирю; правда в тій грамоті говориться, що мійські землі на річці Мукші йдуть з полями до княжих чи ксенжих (xięzich) нив – це слово можна розуміти, як ксенжих, “священницьких”, попівських нив.

¹⁰ Под(ольськіє) Губ(ернськіє) Вед(омости), 1838 р., №9; цит. у Сімашкевича Р(имо)-катол. в Подолі, 17.

¹¹ Синицький в його праці “Каменецкій Свято – Троицкій перwokлассный монастирь” Каменец – Под(ольский), 1868, ст. 3.

Може це були ниви, якими користувались священники. Але, як відомо, в Кам'янці не було монастиря або чернців до XVIII ст. Назва “Чернече поле” дійсно існувала на початку XIX ст. і пізніше. Певне то було поле, що належало до Воскресенської церкви на Руських Фільварках, яка церква була у XVIII ст. в розпорядженні Кам'янецьких чернців-базиліян, від чого і повстала певне назва “Чернече поле”.

Відомо, що в 1452 р. Теодорик Бучацький, заставний держатель міста Кам'янця, надає Воскресенській церкві 10 дворів (ланів) з людьми. Чи не попутане надання Бучацького з грамотою Коріятовича?

Словом справа про надання Юрієм Коріятовичем землі Русько-фольварецької церкви не певна.

Про кінець життя Юрія К(оріатови)ча русько – литовський літопис розповідає так: “князя Юрія волохове взяли себе воєводою и там его окормили”, себ-то отруїли (по інших списках: “князя Юрія волохове убили”)¹².

Ця звістка літопису загадкова і дуже непевна, бо по молдавським літописним відомостям такого господаря в Молдавії не було, і деякі історики пробували з'ясувати відом(ост)і та висловлювали різні здогади. Так, деякі гадали, що князь Юрій Коріятович був запрошений на Молдавського воєводу партією православних бояр, ворожих до римо – католицизму, бо в ті часи, один з Молдавських воєвод прийняв католицизм і в Молдавії, навіть була утворена католицька єпархія. Але коли небезпека з боку католицизма стала безпідставною й передчасною, то волохи розв'язали це питання отрутою запрошеного князя¹³.

¹² П(олное) С(обрание) Р(усских) Л(ето)п(исей), XVII, 82, 100, 171-390.

¹³ К. Stadnicki, Synowie Gedymina, nowe wyd., 153; Шараневич, Історія Гал–Волод. Руси, 228; Молчановський, 204.

Молдавський історик Ксенопол каже, що Юрій К(оріатов)-ч це воєвода Юга чи Юг, про якого історичні документи говорять при кінці XIVст., і цей історик робить здогад, що Юрій К(оріатович) прибув до Молдавії, щоби женитися на дочці воєводи Лацка Анастасії і після одержав в спадчину престол Молдавії¹⁴.

По іншим історичним звісткам Юрій К(оріатови)-ч вмер гвалтовно в 1377 р. яко претендент Молдавського трону¹⁵.

Але недавно опубліковані статті проф(есора) Букарештського університету П. Панаїтеску (Panaitescu), [який] рішуче заперечує, що Юрій Коріятович був господарем Молдавії, каже, що всі звістки, що з'явилися в історіографії про господарювання кн(язя) Юрія мильні.

Аргументація цього вченого відносно гаданого господарювання та смерть Юрія К(оріатови)-ча така:

Старовинний р(усько)-литовський літопис каже, Юрія К(оріатови)-ча волохи запросили на господаря, а потім отруїли, але ні один з молдавських літописів не згадує про господарювання Юрія. Правда є дві історичні відомости, що ніби підтверджують звістку р(усько)-литовського літопису. Перше – польська хроніка Стрийковського; цей автор мандрував по Молдавії в 1574–1575 р. і каже, що в Васлюї, в скельному монастирі в Молдавії, за Берладю, він бачив надгробок Юрія Коріятовича, отруєного в Сочаві його підданими¹⁶.

Але Стрийковський це видумав на підставі звістки р(усько)-литовського літопису, про який літопис він знав.

¹⁴ Бессарабія – іст(орическое) описаніє, Спб. 1892, прим. 141. Ксенопол.

¹⁵ N. Jorda Geschichte des rumänischen Volkes, Gotha, 1905, I, 284; II, 22, 534; F. Zapletal, Horjanska rotunda, Olomone, 4/22, ст. 59.

¹⁶ M. Strykowski, Kronika polska, litewska, ruska – Zbiór dziejopisow polskich, II, W-wa...(тут частина тексту втрачена, можливо 1746 р. – *упорядн.*)

Він взагалі говорить багато непевного в своїх подорожніх спогадах; напр(иклад) він пише, що бачив кості на місці бою турок з хрестоносцями в 1396 р. коло Рощука, а між тим цей бій був в іншому місці; також пише Стрийковський, що бачив в Волохів пам'ятник на місці бою господаря Волохів Бесараба з венгерським королем 1330 р., а між тим ця битва була зовсім в іншому місці. Взагалі можна вказати в Хроніці Стрийковського багато видумок, так, що не можна вірити йому відносно погребя Юрія Коріятовича.

Ніякий інший подорожник, ніякий історичний документ не знає про той надгробок.

Другу підставу оповідання р(усько)-литовського літопису, про господарювання і смерть кн(язя) Юрія в Молдавії хотів дати руминський історик Hasdeu. Він в 1860 р. опублікував привілей на славянській мові, даний ніби господарем Молдавії Юрієм Коріятовичем 3 іюня 1374 р. в Берладі боярину Якшу Літавору на село Владиці над Дністром. Проф(есор) Панаїтеску рішуче заявляє, що цей документ опублікований Гасдеу без сумніву фальшований. Таким визнають цей документ більшість руминських істориків. Оригінал того документу нігде не був відшуканий і можна думати, що автором того фальсифікату був самий історик, опубліковавши той документ, бо він був взагалі обвинувачений в справах фальшування документів.

Таким чином ті дві підтримки літописної звістки про господарювання і смерть Юрія Коріятовича в Молдавії [від]падають. Але чого в р(усько)-литовському літопису подано таку непевну звістку?

Проф(есор) Панаїтеску каже, що р(усько)-литовський літопис не є сучасним князюванню Коріятовичів пам'ятник[ом], а його склали в половині XV ст., і зложений він з двох жерел: з певних записів аналів і з народніх переказів, і звістка про господарювання Юрія Коріятовича в Молдавії якраз належить до народніх переказів, часто не певних.

На підставі всього сказаного проф(есор) Панаїтеску приходить до висновку, що Подільський князь Юрій Коріятович ніколи не був господарем Молдавії і він не міг бути похований в Молдавії¹⁷.

Де ж похований Юрій Коріятович?

Окольський, історик XVII ст. Домініканського ордену, каже, що Подільські князі Юрій та Олександр Коріятовичі поховані в бувшому Смотрицькому Домініканському кляшторі, як “видно з документів”, пише він¹⁸. Певне Окольський розуміє грамоту кн(язя) Олександра Коріятовича 1375 р., бо других документів нема ніяких, але, як буде видно з нище приводи мого тексту грамоти 1375 р., з тої грамоти нічого не можна виводити про те, де, власне, князь Юрій помер і був похований. Окольський взагалі в своїх працях помістив дуже багато непевних відомостей щодо історії Домінікан. По його відомостях виходить, що Коріятовичі з собою привели Домінікан з Новгород Литовського, що ці князі засновали домініканські кляштори в Кам’янці, в Смотричу, і в Червоногороді; а тим часом, по певних історичних відомостях, в Новгороді перший раз домінікане з’являються тільки в XVII ст.¹⁹

Взагалі ці звістки про смерть та і місце похорону Юрія Коріятовича в Смотричу зовсім не певні.

Більш певніщі відомості про те, що Юрій Коріятович, як і його брат Олександр поховані в Кам’янецькій замковій Покровській церкві, яку вони побудували й яка існувала до 1672 р.

¹⁷ Prof. Panaitescu, Jourij (Jours) Koriatovič prince Lithuanien et la Moldavie. Ювілейний збірник на пошану академіка М. С. Грушевського, I, Київ 1928, ст. 462–465.

¹⁸ Симон Окольський, *Russia florida rosis et liliis*, Leopoli 1646, ст. 104, чи по вид(анню) 1759 р., ст. 273.

¹⁹ Молчановський, 204–205.

Про документальність останньої звістки було вже говорено.

А вмер Юр(ій) К(оріятови)-ч певне в кінці 1374 р., або на початку 1375 р., бо в березні цього 1375 р(оку) брат Юрія – Олександр підтверджує дотацію Юрія Смотрицьким домініканкам і тоді Юрія певне вже не було в живих, як про це вже було зауважено.

[1.2.] Олександр Коріятович^{XXIII}.

Другий син Коріята, Подільський князь Олександр в перші часи свого перебування на Поділлі мав намагання шукати підтримки у Польщі, і польський король Казімір Великий після походу свого на руські землі в 1366 р. дав Олександрові Коріятовичу для управління відібрану у литовців Володимирську землю. В 1370 р. кн(язь) Олександр з Володимира поїхав в Краков на похорон короля Казіміра, а цим зкористувався литовський князь Любарт, дядько Олександра, вигнаний раніше Казіміром з Володимира, заняв Володимирський замок і разом й всю Володимирську землю. Олександр, повертаючи з Кракова, прибув на Поділля, і тут, певне, перебував у Кам'янці. Він захищав Поділля від татар, котрі займаючи Барські та Херсонські степи не зрікалися своїх прав на цю країну і їм подоляне ще при Коріятовичах платили якусь данину. Князь Олександр вів з ними боротьбу і в тій боротьбі й погіб в 1380 р.

Про діяльність кн(язя) Олександра на Поділлі свідчать ті грамоти, які залишилися від нього. Разом з братом Юрієм видав Кам'янцю грамоту 1374 р., про яку ми вже говорили. Крім того відомі ще дві грамоти кн(язя) Олександра від 1375 року: одна – місту Кракову на право вільного торга з Поділлям и друга Смотрицькому домініканському монастиреві на володіння тою землею, що її раніше дав його брат Юрій.

